

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:
Videm, Via G. Mazzini št. 10/I.
Tel. 33-46 — Poštni predaj (Ca-
sella postale) Videm 186. —
Poštni čekovni račun (Conto
corr. post.): Videm, št. 24/7418.

MATAJUR

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

NAROČNINA:

Za Italijo: polletna 300 lir —
letna 500 lir — Za inozemstvo:
polletna 600 lir — letna 1000 lir
— Oglasi po dogovoru.
Posamezna številka 25 lir

Leto VIII. — Štev. 3 (145)

UDINE, 16. - 28. FEBRUARJA 1957

Izhaja vsakih 15 dni

Še za našo kulturno pravdo!

Javna dela ne dvigajo življenjske ravni

Ze dosti smo pisali v našem listu o pravicah slovenske manjšine v Italiji do lastnih šol; poudarjali smo njih potrebo za praktično življenje; poudarjali tudi našo pravico do tega eminentno kulturnega izživljanja; pravico katero ima po človeški pameti in zdravemu razumu vsak narod, kjerkoli na svetu.

Ne! Ob tej trditvi se moramo sami malo popraviti. Rekli smo, da se vsem narodom priznava in tudi pomaga, da uveljavijo ter uresničijo vsak svoje kulturne pravice. Vendar smo mi Slovenci v Italiji neka izjema.

Nesrečna dediščina

Ze fašistična strahovlada je Slovenecem vzela vse šole. Otroci se niso smeli ne učiti, ne moliti v maternem jeziku. Če je šolarčku ušla besedica v domačem jeziku, je bilo revše kaznovano kot da bi zagrešilo največji zločin proti državi. Kulturno sramoto dvajsetega stoletja so fašisti vrgli kot kepo blata na bleščečo dvatisočletno tradicijo. Žal, da je račune za tako politiko napram manjšinam plačeval slovenski rod v prvi vrsti, v drugi pa ugled in kulturna stopnja države same.

Kažejo pa različni znaki, da se mnogo-kateri mali dučejci in firerji, ki so se prej poskrili in zdaj prilezli na dan iz mišjih luknj, niso otresli nesrečne tradicije iz tistih mračnih dni. Prepričani so, da se le s tem pokažejo dobre in kulturne Italijane, če sramotijo slovensko manjšino, ji odrekajo pravice in udrihajo po slovenskih šolah. Gotovi taki mali federali, ki so snop pokrili s križem, zastrupljajo taraže. Rišejo to peščico Slovencev kot samega hudiča na benu; pozivajo z vsemi trobentami v boj proti skupini državljanskih slovenskega jezika, kakor da je taka politika edino resilna za italijansko republiko. Kakor da bi država ne imela resnejšega dela kot poslušati par obsedencev, ki vpiljejo o nevarnosti, če državljani zahtevajo svoje pravice. Kričijo seveda zato, da bi se zopet prirnilili

na sonce, ne meneč se za škodo, ki jo povzročajo kulturnemu in političnemu ugledu države. Taka je njihova nesrečna dediščina!

Bomo dosegli?

Zastrupljanje ozračja se takim ljudem včasih do neke mere le posreči. Ko je vlada pripravila osnutek za zakonitev slovenskih šol, se je pokazalo, da so gotovi vplivi le prevladali. Proti nepravilnemu osnutku se je uprla enoglasno vsa slovenska javnost. Vrhovom države je bila razposlana resolucija, katero objavljamo, da se vsi naši ljudje spoznajo z njeno vsebino in da bo vsak naš človek prešinjn z zavestjo, da je potezanje za lastne pravice sveta in vzvišena zadeva.

Gospod prosvetni minister Rossi je sprejel v petek tudi odposlanec slovenskih šolnikov. Kot smo zvedeli, jih je prijazno sprejel in je pokazal razumevanje za naše potrebe. Izrazil se je, da ima vsa manjšina pravico do svojih šol. Iz tega mnjenja smemo sklepati, da ne bo g. minister delal razlik med Slov. na Tržaškem in Goriskim in Ben. Slovenijo. Saj smo vsi del iste narodne manjšine in ne tri ali štiri različne kategorije. Člen prvi poslani resolucije mora biti jedro zakonskega osnutka. Upamo, da bomo od socialistično in demokratično usmerjenega ministra Rossija dosegli, kar nam je fašistična strahovlada jemala! Prav tako je bistveno važen tretji člen, ki zahteva, da bodi vpis v slovenske šole prost, brez posebnih spričeval, da je kdo Slovenec. Tako spričevalo je vsakomur dala narava že ob rojstvu in se zato nikar ne smešite.

Ostali členi skupne manjšinske resolucije stremijo za tem, da se zakoniti taka šola, ki bo v okviru ustavnih odredb ne samo kakšen slab prevod drugojezične šole, marveč da bo tudi po duhu šola, ki ustreza kulturnim tradicijam slovenske narodnostne skupine v republiki.

Do tega pa imamo pravico po vseh božjih in človeških postavah in upamo, da jo bomo tudi dosegli.

Resolucija

All'On. Presidente della Repubblica
All'On. Presidente del Senato
All'On. Presidente della Camera dei Deputati
All'On. Presidente del Consiglio dei Ministri
All'On. Ministro della Pubblica Istruzione
Roma

I rappresentanti dei gruppi politici, dei Sindacati delle scuole slovene e delle organizzazioni culturali centrali hanno approvato, nella loro riunione consultiva tenutasi a Trieste il 14 gennaio 1957, la seguente

RISOLUZIONE

L'opinione pubblica slovena è informata del progetto legge che dovrebbe provvedere alla sistemazione giuridica delle scuole con lingua di istruzione slovena nel Goriziano e nel Territorio di Trieste. Tale progetto è stato già accolto dal Governo il 28 dicembre 1956 per essere poi approvato per la discussione e l'approvazione al Parlamento.

I rappresentanti delle organizzazioni sottoscritte, rilevando che il menzionato progetto è in contrasto con lo spirito e i Principi della Dichiarazione universale dei diritti dell'uomo, con quelli della Costituzione della Repubblica Italiana e particolarmente con il Memorandum d'intesa di Londra, chiedono che per il citato progetto si tenga conto dei seguenti principi:

1. che ai sensi dell'articolo 6 della Costituzione italiana vengano istituite scuole statali con lingua d'istruzione slovena in tutte le località ove esiste la minoranza slovena;

2. che siano conservate indipendenti le scuole già esistenti non soltanto nel Territorio di Trieste, ma anche nel Goriziano;

3. che l'iscrizione a tali scuole sia libera e non venga condizionata a domande apposite e a dichiarazioni sulla lingua d'uso e sull'appartenenza al gruppo etnico. Detta iscrizione deve effettuarsi con le stesse modalità che richiede l'iscrizione alle scuole con lingua d'istruzione italiana di ogni ordine e grado;

4. che alla compilazione dei programmi d'insegnamento siano chiamati a collaborare anche degli insegnanti sloveni;

5. che il personale direttivo, insegnante, amministrativo e subalterno, in servizio presso le scuole con lingua d'istruzione slovena, deve avere perfetta conoscenza della lingua slovena; che il personale direttivo ed insegnante debba aver assolto l'Istituto magistrale con lingua d'istruzione slovena e quello delle scuole dell'ordine medio, almeno una scuola media superiore con lingua d'istruzione slovena, fatta eccezione per il personale che già si trova in servizio presso dette scuole;

6. che gli organici delle scuole elementari e medie del Goriziano e del Territorio di Trieste vengano regolarmente stabiliti in base alla consistenza numerica delle classi esistenti negli ultimi due anni, cioè negli anni scolastici 1954-55 e 1955-56;

7. che nel quadro generale dei ruoli statali sia istituito un ruolo speciale permanente per il personale delle scuole elementari e medie con lingua d'istruzione slovena nel Goriziano e nel Territorio di Trieste; che possano richiedere l'iscrizione a questo ruolo;

a) tutti coloro che già appartengono ai ruoli statali e che si trovano comandati a prestar servizio nelle scuole con lingua d'istruzione slovena;

b) il personale incaricato e supplente, già in servizio nelle scuole con lingua

d'insegnamento slovena da almeno cinque anni con la qualifica di «valente», in base ai titoli conseguiti. Per detto personale non siano posti limiti d'età;

c) per i posti rimasti liberi si bandiscano concorsi speciali da sostenersi davanti a commissioni composte da membri che conoscano la lingua slovena.

L'iscrizione a questo ruolo dovrebbe essere inoltre consentita a tutti coloro, che possano usufruire dell'art. 8 del Memorandum di Londra.

Analogamente siano istituiti i posti stabili per il personale amministrativo e subalterno nelle scuole cui è tenuto a provvedere lo Stato.

Sia costituita infine, presso il Provveditorato agli studi di Trieste, una sezione speciale per tutte le scuole slovene in Italia, con a capo un funzionario sloveno che abbia, nei riguardi delle scuole con lingua d'istruzione slovena, quella competenza che il Provveditore agli studi ha per le scuole con lingua d'istruzione italiana.

Trieste, 22 Gennaio 1957.

Kako bomo dobili industrijo v naše kraje?

Za nami so hvala Bogu tisti časi, ko so po vseh časnikih, na vseh sestankih županov in sekretarjev ter v provincialnem svetu govorili in pisali, da ni beneškim Slovincem nobene krivice, saj skrbi država s svojimi podporami in javnimi deli za ljudi po naših dolinah. Kdor piše in se pritožuje nad težavami razmerami v Nadiških dolinah, ta je protidržaven agitator, tako so pisali in govorili še pred enim letom. Ker smo mi pisali, da je življenje pri nas zmeraj bolj težko, da javna dela skoraj nič ne zaležejo, so zagnali krik proti nam, češ da smo tudi mi protidržavni.

Toda voz življenja po Beneški Sloveniji se je spustil po klancu navzdol in noben žlaft italijanske nacionalistične propagande ga ni mogel zaustaviti. Padati je začel življenjski standard, ljudje so začeli bežati iz države nekam na zapad, v provincialnem svetu pa so še kar naprej izdajali resolucije pohvale o cvetočih razmer pri nas.

Pamet jih je srečala

Zdaj je pa vse srečala tista pamet, ki jo mi v našem listu »Matajurju« ponujamo že vsa leta, odkar izhajamo. Zdaj so postali protidržavni »Gazzettino«, »Messaggero Veneto« in drugi italijanski listi, ki pišejo o Beneški Sloveniji. Ti listi pa že tako pišejo, da jih ni mogoče več brati, posebno nacionalistično srce ne prene več takega jamranja, takih pritožb.

Pomislite le, kaj piše na primer »Gazzettino« z dne 16. januarja letošnjega leta: »Zmanjšuje se število rojstev, zme-

razeniti italijanski novinar Luigi Barzini jr. piše v milanskem »Il Corriere della Sera« vrsto člankov o posledicah velikanske pomoči, ki jo italijanska vlada daje preko Cassa del Mezzogiorno južnim pokrajinam Italije. Nas beneške Slovence zanimajo ugotovitve Barzinija v njegovem članku z dne 18. novembra, ki veljajo tudi za Beneško Slovenijo.

Potrebna je industrija

»Če bi bil problem Juga samo vprašanje javnih del in agrarne reforme«, piše Barzini, »da bi bilo vprašanje Juga že rešeno«. »Toda samo te stvari ne zadostujejo. Potrebne so industrije. Ali bodo te nastale? Brez industrij bo treba sedanje blagostanje vzdržati z javnimi izdatki«.

Denar je stekel drugam

Pri nas je bilo, kot so poročali v pokrajinskem svetu v Vidmu, izvršeni v povojnem času za dve milijardi lir javnih del. S tem je bilo zelo malo pomagano, kar se tiče življenjskega standarda. Beneški Slovenci so dobili le suhe plače za navadno nekvalificirano delovno silo. Glav-

ni del denarja za javna dela so dobili ljudje iz Vidma in drugih krajev izven Beneške Slovenije: za načrte, za tehnična dela, za vodstvo dela, za nabavo gradbenega materiala in druge stvari. Mnoga javna dela v Beneški Sloveniji so izvršili celo samo s »cantieri di lavoro« in so tako dobili naši delavci le zmanjšane plače brezposelnih podpor. Podobne stvari ugotavlja v istem članku novinar Barzini glede Juga. Tudi na Jugu so ugotovili, da je »velik del denarja stekel konec koncev na Sever«. »Samo majhen del je ostal v ubogih in potrebnih pokrajinah«. »Razdelitev je fatalna. Kajti velika podjetja so pogosto s Severa«.

Nič drugače kot na Jugu naše države ni bilo v Beneški Sloveniji. Verjetno ni od dveh milijard, uporabljenih v javnih delih, ostalo v naših žepih, žepih naših delavcev niti 10%. Vse ostalo so odnesli projekcijski uradi, gradbena podjetja in kantinerji iz Čedad, Vidma in drugih mest. S plačami pri javnih delih pa ni mogoče dvigniti življenjskega standarda, kvečjemu se otepati lakote.

(Nadaljevanje na 2. strani)

raj več ljudi se izseljuje ne samo v špetskem komun, ampak v vseh Nadiških dolinah. Vse to so znaki, da je naša pokrajina res mižerna in da je treba tem krajem res še bolj pomagati, in sicer tako, kot krajem na jugu Italije. Niso dovolj samo delovni centri (cantieri di lavoro) in tudi ne druge državne podpore, ki so jih ti kraji v toliki meri dobili samo od države, kot je treba to pošteno priznati. Potrebno je, da bi se za te kraje brigali ne samo država, temveč tudi privatniki. Privatniki naj prinesejo sem svoje kapitale, naj zgrade tu industrije, ki bi izkoristile redke, toda dobre prilike v Nadiških dolinah, ne pa da zbežijo od tu in zaprejo še tisto malo fabrik, ki so bile tu«.

Ena iluzija manj

Tako vidite, piše »Gazzettino«, kot smo pisali mi v »Matajurju« že leta in leta. Vsi cantieri di lavoro, vse »provvidenze di Stato«, vse to je premalo, da bi pomagalo zares v taki meri, da bi se poznalo našim krajem. Eno iluzijo si je torej »Gazzettino« in tudi drugi italijanski listi že izbili z glave, da namreč »le provvidenza dello Stato« lahko napravijo življenje v naših krajih tako, da bi se dalo prenašati in da bi ljudje ostali. Ne gre, pa ne gre s samimi provvidenzami dello Stato! Te provvidenze so ravno toliko kot sol na polenti. Od same soli se ne da živeti, če ni moke, in od providence tudi ni življenja.

Se eno drugo iluzijo si bo pa moral »Gazzettino« izbiti iz glave, pa čeravno

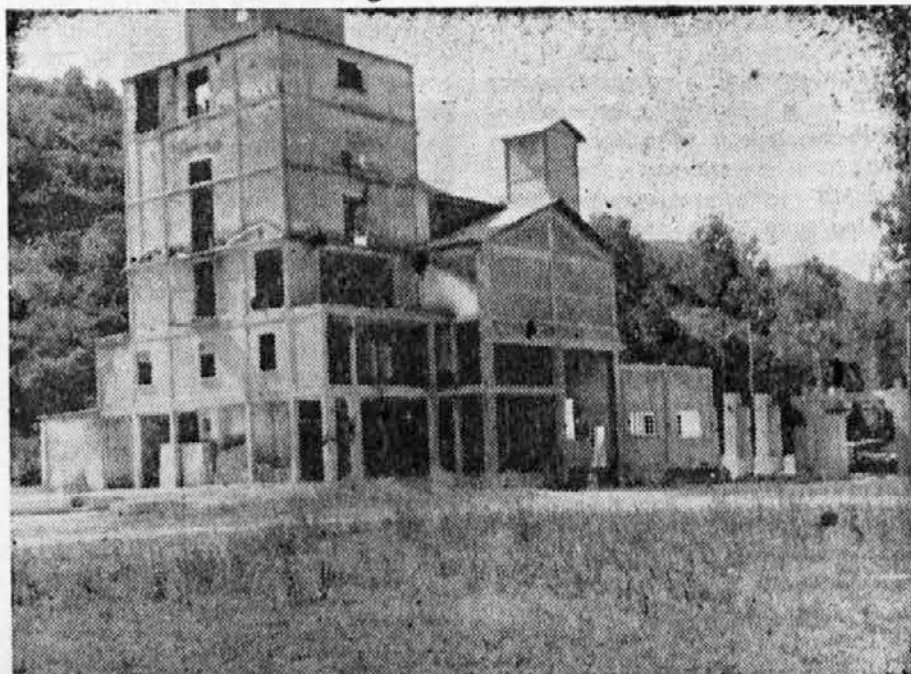
Ena sama napaka

Takšni so načrti »Gazzettina« o industrializaciji naših krajev. Priznati moramo, da so ti načrti res lepi in zaslužijo vso pohvalo. Imajo samo eno napako, in sicer to, da niso realni. Pripeljte nam enega samega privatnega kapitalista, ne samo iz Italije, ampak iz celega sveta, ki bi iz socialnih razlogov postavil neke svoje fabrike. Iz socialnih, ali pa, če hočete, tudi patriotičnih razlogov ne bo postavil noben privatni kapitalist svojih fabrik v Beneški Sloveniji. Postavil jih bo tam, kjer bo zanj bolj rentabilno. Država mora dati take koncesije, takšne oprostitve od davkov, da se bo privatnim kapitalistom izplačalo postaviti fabrike v naših krajih. Na Gorškem, kjer žive naši bratje gorški Slovenci, je izdala država razne davčne olajšave, takoimenovane »contingenti agevolati« za omejeno gorško cono franko in so zaradi teh olajšav nastale v Gorici razne fabrike za sladkarije, za likerje, za lesne izdelke in številna avto-transportna podjetja. Mnogi gorški Slovenci so dobili v teh novih fabrikah stalno zaposlitev. Samo če bo italijanska država dala tudi za naše kraje takšne davčne olajšave, kot jih je izdala na Jugu Italije ali pa za Gorško pokrajino, bo za privatne kapitaliste postalo rentabilno, da tudi pri nas postavijo fabrike, v katerih bi naši ljudje dobili zaposlitev.

Železna zavesa Beneške Slovenije

Pa še eno stvar hočemo ugotoviti: Gorška pokrajina je ravno tako na meji kot Beneška Slovenija in vendar pri nas oblasti drugače postopajo kot na Gorškem. Pri nas dajo oblasti čutiti, da je pri nas meja, na Gorškem in na Tržaškem pa ne. Pri nas v Beneški Sloveniji

(Nadaljevanje na 2. strani)

TO JE BILA EDINA TOVARNA V BENEČIJI — DANES SO OD NJE OSTALE LE RAZVALINE

TIPANA

SMRTNA KOSA

U videmskem špitalu e umar Valentin Novak — Tin Ciklin. Renki je biu dobro poznan po usej naši okuolici kot djelaven mož, ugleden oče an kot zaveden Slovenec. Star je biu 76 ljet an je več časa bolehu za hudo boljo. Sinovom an hčeram rančega Tina izrekamo naše kondoljance.

U Viskorši e umar 2. februarja Zef Bužo, star 84 ljet. Biu je več koj dvje ljeti bolan, a usedno e simpri šperou, k' o če oščepati an iti u Avstrijo, kjer e djelju 18 ljet, kar e bi mlad. Parantadi rančega naj gredo naše kondoljance.

MOVIMENT PAR KUNFINU

Mjesca ženarja te bó skuzdre kunfin par Mostu na Nadiži (Ponte Vittorio) 1140 prehodu an tuó 172 iz našega kumuna na jugoslovanski kraj an 968 iz jugoslovanskega kraja u naš kumun.

Par nas to je dosti mankuv judi ke no redó na jugoslovanski kraj zavoj tega, ke venča part može so emigranti.

GRMEK

TELEVIZIJA U PLATCU

Veliko zanimanje je uzbudila novica, de imajo u Platu televizijski aparat. Še buj pa so se ljudje začudili, kar so zvjedali, de aparat ni biu kupjen, ampak de ga je sam naredu 23 ljetni Kjabaj Natale. Puob ni hodu u šule za se naučit ta meštjer ampak je sam študiru iz bukeu, ker je imeu nimar veliko veseja do tajšnih reči. Sestava televizijškega aparata ga je sigurno dosti manj koštala, kot če bi ga šu kupit u trgovino.

SMRT ZAVEDNEGA SLOVENCA

U četrtek 31. ženarja je biu pogreb dobro poznane an od useh spoštovanega zavednega Slovenca Jožefa Zdraviliča iz Hlodiča. Mož je biu star 86 ljet an je biu le malo časa parkljen na bolniško posteljo. Ohranili ga bomo u večnem spominu, svojcem pa izrekamo naše sožalje.

PODLAK. Tudi u naši vasi si je bjela žená uzela svojo žrtu. Umrú je Viktor Trušnjak, star komaj 44 ljet.

ZIBELKA. Družin Vogriča Severina se je rodila 2. tega mjesca ččica, katjeri želimo puno zdravja an vesejá.

Kmečko ljudstvo grmeške občine protestira proti neupravičenemu obdavčevanju

Oblasti naj poskrbijo za izboljšanje ekonomskega stanja

Pretekli teden je prišla skupina 70 kmetov iz občine Grmek v Videm z namenom, da bi prefektu obrazložili slabo ekonomsko stanje in zahtevali intervencijo zaradi plačila zaostankov vzajemne kmečke bolniške blagajne, ki znaša približno en milijon lir.

Kmetje, ki so prišli iz Grmeka, so hoteli s svojim prihodom v Videm tudi protestirati proti oblastem, ki ne vidijo in nočejo videti v kako mizernih razmerah živijo ljudje v tej občini.

Pravzaprav ni samo občina Grmek, ki se nahaja v tako slabih ekonomskih razmerah, lahko rečemo, da je večina naših gorskih krajev enako revna. Malo je pri nas kmetov, ki morejo živeti s tem kar pridelajo in zato jih je večina primorana odhajati v inozemstvo na delo. V občini Grmek je na primer od 1700 prebivalcev, ki tvorijo 350 družin, kar 600 ljudi po svetu. V svet odhajajo možje in žene in dostikrat tudi matere, ki so primorane pustiti doma otroke še v povojih, ker je mož bolehen in nezmožen za trdo delo v tujini. Gospodarsko stanje v Grmeku je torej tako mizerno, da ne vemo kako bo končalo, če oblasti ne bodo poskrbele za kakšno izboljšanje.

Da se reši ekonomijo, ki je prav na robu propada, je potrebno vzeti krepke ukrepe. Z odpiranjem delavnih centrov, kjer plačujejo delavce po 500 lir dnevno, ni dovolj. Potrebno bi bilo, da tozadevne oblasti pomagajo konkretno melioracijo poljedelstva, ki je edina panoga, ki bi mogla uspevati. Pri tem naj bi oblasti pomagale na način, da bi jih oprostile plačevanja davkov in da bi jim dale pogoje, da bi si kmetje lahko nabavili živino. Kakor znano, morajo kmetje prodajati živino, da imajo denar za plačevanje pretirano visokih davkov. Posledica temu je, da se je število goveje živine v zadnjem desetletju zmanjšalo na polovico in če bo šlo s tem ritmom naprej, bodo hlevi kmalu popolnoma prazni. Ni mogoče, da bi moral kmet plačevati od ene ali dveh krav več davkov, kot mu te donašajo.

Kmetje, ki so prišli pretekli teden v Videm, so hoteli pojasniti oblastem vse to kar smo zgoraj povedali in nič drugega.

SV. LENART

Pikon še nimar brez ceste

Naša vas ni velika, a s tjem ni rečeno, de ne bi smel imet naše ceste. Naše življenje je zlo težkuó, an še buj težkuó je, ker muoramo use brjemena prenašati na hrbtu, kot živina. Vidimo, de se ves svet modernizira, kjer imajo že ceste, jo čejó imjeti asfaltirano, kjer imajo pa že asfaltirano, jo čejó imjeti buj široko. Kjer imajo pa tajšne ceste, je pa tud živjenje sigurno ljeuše kot je naše an zatuó mislimo, de ne pretiravamo, če prosimo, de bi nam napravili kolovozno pot.

Pikon leži na severozapadnem pobočju Stare gore an zatuó hodijo neštjeti ljudje skuoz našo vas, ko gredo na božjo pot. Če bi imel ceste bi parhajalo sigurno več ljudi an takuó bi postu Pikon tud turistični kraj. Ni dougo od tega, de smo poslal šindiku pismo u katjerem smo prosil, de bi poskrbu za našo cesto, saj je naša vas edina u šentlenarskem kamunu, ki je še brez nje. Ni pru, de djelajo po drugih vaseh milioracije, sada bi muorli priti najparvo mi na varsto, saj plačujemo 'dnako visoke dauke kot tisti, ki imajo že druge udobnosti. Troštamo se, de bomo uslišani an de se nam bo takuó olajšalo živjenje.

KORS ANGLEŠKEGA JEZIKA

Preteklo soboto se je začeu u Sv. Lenartu na pobudo »Ente Friuli nel Mondo« kors angleškega jezika za emigrante. Ta kors bo traju tri mjesce an tuó nimar zvečer, ker imajo takrat ljudje največ časa.

U tjem kursu se bojo naši emigrantje naučili narbuj nucnih angleških besjed,

de jim bo buj lahko, kar bojo šli po svjetu. Zatuó bi bluó pru, de bi na kors šli usi tisti, ki imajo namjen iti u Anglijo na djeljo. Kakuó pomaga znanje drugih jeziku vjedó usi tisti, ki hodijo po svjetu. Stari slovenski pregovor pravi, de tarkaj mož vejaš, kulkor jeziku znaš.

POL MILIJONA LIR ZA JAVNA DELA

Zvjedali smo, de je država dala našemu kamunu 550.000 lir kot kontribut za zimsko pomuoč. S tjem denarjem bojo odprli djelauini centér za javna djela.

U našem kamunu je dosti ljudi, ki so brez djela an zatuó so se usi razveselili ljepe novice, de bojo preca začel z djeli. Buj žalostno pa je, kar pomislimo, de s pol milijona, ki je na razpolago, ne bojo mogli dosti napraviti.

NESREČEN PADEC. U čedadski špitalu so muorli pejat 60 ljetno domačinko Šibau Pierino, ker je na dvorišču takuó nesrečno padla, de se je zlomila desno ramo. Zdravit se bo muorla 20 dni.

SOVODNJE

Pretekli tjeđan so začel popravjati ceste, ki peje iz Sovodenj u Čepatišče an Polavo. Za tisto djeljo bojo zapravili 2.300.000 lir. U kratkem bojo začel popravjati tudi obejstni zid na cjesti, ki veže Mašera s Sovodnjami. Gradnja nove cješte, ki bo vezala Mašera s Črnim vrhom, tudi dobro gre naprej. Ta je posebno važna, ker bo omogočila zimskim športnikom, de bojo šli na Matajur an

starčki, otroci ter vojni in nezgodni po-habljeni.

Poleg teh težav so prišle še terjatve za zastanke bolniških zavarovanj direktnih obdelovalcev.

Ker teh zastankov ne moremo plačati, prosimo, da bi prefektura posredovala, da bi občina lahko pomagala podpisanim kakor predvideva zadnji odstavek čl. 24 zakona z dne 22.XI.1954, št. 1136.

Prepričani smo, da bodo naše prošnje razumevanjem sprejete.

S spoštovanjem.

Grmek, 8.2.1957.

BRDO

Za turistični razvoj

Te dni smo intrevinjali, k' nek Tarččan e kupu uso zemljišče prelaza Tamnameja. Intencion tega šiorja na bi tjela beti ta za narditi tu tjem puoštu dan velik hotel. Indea tega človeka na je zarjes huale urjedna. Naši kraji no majo zarjes bizunjo, k' u tikeri kej dobrea naredi. Tamnamej anjelé, k' so cjesto pokomodali u koventá dan hotel. Kle u tjem kraju so ajarji zlo dobri an poljete smo sigurni, k' no bi tjeli priti dosti judi iz furlanskih centrou. Takoviš na če se

Livek. Za dograditev te cješte pa bo korlo sevjeda še dosti denarja, a troštamo se, de bojo oblasti tuó zastopile an pri-skočile na pomuoč.

NESREČE PAR DJELU. Kar je parpravju na seniku seno za živino je 20 ljetni Černoja Tomaž padu u trombo an si zlomu roko u zapestju. Višno bi se udaru še buj močno, če ne bi bluó u trombi sena. Zdraviti se bo muoru mjesac dni.

Hvalica Alojz, star 60 ljet, pa si je zlomu parst desne roke, ker je padu iz lestve.

SV. PETER SLOVENOV

Mali obmejni promet

Mjesca ženarja je bluó skuoz obmejne bloke u Nadiški dolini 8666 prehodu an tuó 2602 iz italijanske strani an 6064 iz jugoslovanske. Skuoz obmejni blok u Štupci je šlo 1550 italijanskih an 3536 jugoslovanskih državljanov; skuoz blok Solarje u Dreki 438 italijanskih an 598 jugoslovanskih državljanov; skuoz Most na Nadiži (Ponte Vittorio) 172 italijanskih an 968 jugoslovanskih državljanov; skuoz Polavo 142 italijanskih an 693 jugoslovanskih državljanov; skuoz Mišček pa 266 italijanskih an 190 jugoslovanskih državljanov.

Kakor vidimo, je iz italijanske strani nimar manj prehodu. Dosti naših ljudi gre rajši skuoz druge bloke, na primer skuoz Gorico ali Trst, ker imajo tam manj sitnosti na meji, ali pa sploh ne gredo, če nimajo možnosti za iti na takuó dougo pot. Dogaja se namreč, de na italijanski strani na nekatjerih blokkih slačijo ljudi do nagega an tuó samo zatuó, ker jim Benečani njeso simpatični ljudje. Tuó se sevjeda ne dogaja na drugih blokkih, le pri nas hočejo naveličati ljudi, de bi nimar manj hodili čez bloke an takuó omejili stike našega ljudstva s svojimi brati onkraj meje.

CJESTE BOJO POPRAVILI

Kakor znano, so nekatjere cješte naše-ga kamuna zlo slabe an za jih dobro popraviti kor dosti denarja. Ministrstvo za javna dela (Ministero Lavori Pubblici) je dalo zaenkrat na razpolago en milijon lir, de se bo odpru djelouni center an takuó bojo začeli popravjat narbuj zapuščene cješte, ki so Cedron an Dolenji Barnas — Naukula. Ker pa naš kamun njema tarkaj entrat, de bi mogu kriti use speže, zak' materjal za popraviti cješte bo muoru kamun kupiti, se je šindik obarnu na videmsko prefekturo an zaprosu za držauno pomuoč. Te dni so sporočil šindiku, de je bla prošnja uslišana.

SREDNJE

U OBLICI NJEMAJO SUOLE

Kakor neštjete vasi an vasice Slovjenšćine, takuó je tudi Oblica brez šuolskega lokala. Otroci muorajo hodit u šulo u Srednje, ki je pa precej deleč. Tuó je zlo nerudno posebno za najmlajše, ki hodijo u parvi razred, an tuó posebno u zimskem času. Otroci pridejo učasih usi premočeni u šulo an takuó pride dostikrat do hudih boljezní. Učasih zapade tudi snjež an otroci ne muorejo po več dni u šulo. U Oblici bi bluó zadoštrouk, de bi lahko odprli šulo u vasi. Kamun je že zaprosu governu, de bi se rešiu ta problem an zatuó se ljudje troštajo, de bo uslišana njih želja.

ODPRLI SO DJELOUNI CENTER

Pretekli tjeđan so odprli u Srednjem djelouni center, ki bo useu na djeljo več djelauceu, de bojo popravili cješte. Za ta javna djela bojo potrošili 2.800.000 lir. Troštamo se, de bojo popravili use cješte, tudi tiste, ki so narbuj zakotne, saj so u resnici te narbuj potrebne popravila.

an de je ministristvo nakazalo še 650.000 lir kot kontribut za zimsko pomuoč.

Djela se bojo začela tale mjesec an takuó bo več ku kajšen ušafu djeljo an takuó olajšu tardo živjenje, ki ga imajo neštjete družine zavoj mizerje.

DVJE PROMETNI NESREČI

Pretekli tjeđan se je u Špetru hudo ponesreču 16 ljetni Medves Franko, kar se je peju s svojo motocikletu. Zaletu se je u Prapotnika Franca, ki se je peju z bicikletu. Motociklist je padu na asfalt an si zlomu desno roko.

Tudi Predana Antona iz Sredenj so muorli pejati u špitalu, ker se je zaletu z bicikletu u autobus. Močno se je poškodovu po usem telesu an se bo muoru zdraviti najmanj 40 dni.

Kako bomo dobili industrijo v naše kraje?

(Nadaljevanje s 1. strani)

oblasti ustavljajo in zaslíjujejo vse italijanske državljane, posebno pa tiste, ki pridejo k nam na obisk ali pa na izlet. Pri nas ne velja določilo Ustave, da se vsak italijanski državljan svobodno giba po celi Italiji. Pri nas moramo živeti za neko železno zaveso ne samo karabinjerjev in financarjev, temveč tudi raznih komitatov. Če hočemo, da bo prišla industrija v naše kraje, moramo imeti pri nas isto svobodo gibanja in kretanja za vse italijanske državljane, ne pa da bodo imeli privatni kapitalisti med nogami razne organe oblasti, ki bodo kontrolirali, s kom govorijo, kako govorijo, s kom se družijo, koga jemljejo v službo in s kom se pogajajo. Industrija zahteva olajšave in svobodo pri delu in investicijah. Kjer tega ni, tja ne pride, pa četudi jo boš vlekel z vsemi štriki javnih organov.

Iščimo pot iz mizerije

Veseli nas, da gledajo sedaj italijanski listi z istimi naočniki na mizerijo naših krajev, kot gledamo mi že vsa leta in da se ne bojijo kritike kot se je mi nismo bali, pa čeravno so nas obsuli z nepravilnimi očitki protidržavnosti.

Še bolj nas veseli, da iščejo pot, kako bi bilo pomagati našim krajem. Samo z industrijo bomo našli rešitev sedanje mizerije. Zavrežjo naj še zadnjo iluzijo, da bo industrija v italijanskem kapitalističnem sistemu nastala iz nekih socialnih ali patriotskih razlogov. Naj le zahteva-jo naši italijanski žurnalistični kolegi, da mora država dati, kot v drugih sosednih pokrajinah, take pogoje, da se bo privatnim kapitalistom izplačalo tudi pri nas postaviti fabrične dimnike.

Javna dela ne dvlgajo življenjske ravni

(Nadaljevanje s 1. strani)

Od vodovodov, šol in cest ne moreš živeti

Pač pa je dobila Beneška Slovenija z javnimi deli vrsto vodovodov, šol in cest. Toda od vodovodov, šol in cest ne moreš živeti. Živeti moreš le od industrij kot tako dobro piše Luigi Barzani o Jugu. V Beneški Sloveniji ni industrij in še kar jih je bilo v začetku, so jih zaprli. Velikih industrij ni niti v Vidmu in v Čedadu. Zato nam beneškim Slovencem ne ostane na žalost nič drugega kot pot pod nože in delo v tujini.

PRELAZ TAMNAMEJA, KJER BODO ZGRADILI MODEREN HOTEL

Živinoreja

Kakšno kravo boste kupili

Večkrat slišimo govoriti naše kmete takole: Krava se molze pri gobcu; kravo, ki daje dosti mleka, je treba krmiti boljše, da bo dajala še več mleka; le dosti otrobov nam dajte! Vsi ti pomisleki veljajo le do neke meje. Ni vedno res, da je mlečnost krave odvisna samo od krmljenja.

Vsak živinorejec ve, da imamo več govejih pasem. Različne lastnosti pri različnih pasmah so posebno vidne pri kokoših. Če hočemo imeti dosti jajc bomo redili pasmo »livornesek«. Meso teh kokoši ni dosti vredno. Mnogo boljše je meso pri Plimonth Rock-Sussex pasmi itd. Lastnosti, kot so mesnost, mlečnost se podostujejo.

V govejem hlevu opazimo večkrat isti pojav. Vse krave dobivajo enako krmo in kljub temu nam ne dajo enake količine mleka. Če bi veljalo to, kar trdijo nekateri kmetje, bi morale vse krave pri isti krmi dajati enake količine mleka. Pri tem pa velja tudi vloga starosti in čas brejosti živali.

Če bi primerjali dve kravi iste starosti, pasme in v istem mesecu brejosti, mislite, da bi pri isti krmi dajale iste količine mleka? Ne.

Kako spoznamo mlečne lastnosti krave

Strokovnjak bo pri nakupovanju pogledal najprej, ali je žival mirna in ali rada je. Nato bo otipal vime. Če je pokrito z nežno dlako, bo to že tretji dober znak. Mehko vime je boljše kot trdo. Vime mora biti veliko, med trebuhom in vimenom ne sme biti velike ločitve. Podtrebušne žile, ki prehajajo v vime, morajo biti močno izražene. Če pogledate kravo od strani, boste ugotovili, da je pri dobri mlekarici vime nasajeno visoko. Ta del vimena imenujemo »mlečno ogledalo«. Če otipate še kožo, boste ugotovili, da je pri dobri mlekarici koža mehka in elastična.

To so zunanji spoznavni znaki. Vendar ti znaki ne zadostujejo. Potrebna je še redna molzna kontrola. Vsak mesec kontrolirajte količino mleka, ki vam ga daje posamezna krava tako, da dvakrat mesečno namožen mleko stehitate in preračunate to količino na 30 dni. Tako boste imeli natančen pregled za posamezno kravo v različni starostni dobi in v različni dobi brejosti. S temi podatki primerjajte proizvodnost posameznih krav. Brez te primerjave ne morete vedeti, koliko krme potrebuje vsaka krava.

Redili boste seveda le krave, ki dajejo največ mleka.

Lizavost pri živini

Večkrat opazimo, da se krave ližejo med seboj. Posebno rade se krave ližejo pozimi, ko jih hranimo pretežno s suho krmo, ki ne vsebuje dovolj mineralnih snovi, ali tedaj, ko je krava breja ali, če ne pokladamo živini tudi klajnega apna.

Živali se torej ližejo med seboj, če v krmlnem obroku ne dobe dovolj mineralnih snovi. Iz istega razloga žre včasih živina tudi odpadajoči omet. To so znaki

močnega pomanjkanja apna in fosforja. Posebno če je leto bilo sušno ali ko smo spravili le slabo seno, pokladajmo živini klajno apno. Pri dobrem deteljnem senu in pri pestro sestavljenem obroku, v katerem ne bodo primanjkovali mineralne snovi, bodo izginile take škodljive »razvade« naših živine.

Zimsko razvažanje gnojnice

Kakor so pokazali poskusi v Švici, pozimi lahko razvažamo gnojnico na vsa

zemljišča, kjer ni nevarnosti, da bo odtekala s snežnico. Pri razvažanju gnojnice vidimo, da se sneg na površju otali in se pomeša z gnojnico. Ko čez noč zmrzne, zmrzne tudi gnojnica, kar šele omogoči ohranitev amonijaka v njej.

Gnojnico pozimi ne smemo razvažati na višjih zemljiščih in na prelaski in propustni zemlji, ki ni zaraščena. Tam se utegne zgubiti v zemlji, preden lahko koristi rastlinam. Na travnike pa gnojnico pozimi brez skrbi lahko vozite, boste vsaj pomladi imeli več časa za druga opravila.

Kaj homo delali tale mesec

NA POLJU. Če bo v tem mesecu vreme količkej ugodno, boste lahko pričeli oranje za pomladansko setev. Pri oranju tudi podorjete hlevski gnoj. Nadaljujte s pripravljanim in čistim žitnega in drugega semena, kajti le iz zdravega in težkega zrnja more zrasti krepka rastlina in dati dober pridelek. Ako nimate dobrega semena, ga takoj preberite in gnilega odstranite. Sedaj je tudi čas, da odberete semenski krompir, kateremu odločite v kleti primeren prostor. Vlažne in potne stene v sicer suhi kleti največkrat pomenijo, da krompir ali druge okopavine gnijejo. Ob toplih dnevih klet odpirajte in zračite.

V VINOGRADU. Nadaljujte z okopavanjem, gnojenjem in obrezovanjem vinjskih trt. Gnojenja ne smete opustiti, ker bodo sicer trte slabo rodile. Od umetnih gnojil je za trte zelo važna kalijeva sol, ki jo potrosite 1 kg na vsakih 100 kv.metrov. Pri okopavanju ne smete gledati samo na to, da vam trte mnogo dajo, ker se s tem preveč oslabijo.

Sedaj je najprimernejši čas, da uničite škodljivi mrčes, ki prezimuje v razpokah starega lesa. To napravite najlažje tako, da z žičnato ščetko ostržete lubad in potem namažete deblo s kakšnim razkužilom. Zadnji čas je tudi, da si preskrbite potrebne kole, ki jih potrebujete za zamenjavo. Te kole impregnirajte z modro galico, da bodo dalj časa trajali. Kdor namerava cepiti trte, naj si sedaj nabere cepilce od trt, ki dajejo dobro vino, pa četudi manj rodijo.

V KLETI. V kleti morate paziti na čistočo prostora in posode. Kdor je vino prodal, naj pazi, da se sod ne navzame škodljivih duhov. Prazne sode operite s sodo in zažveplajte ter jih pustite na suhem. Kdor ima še vino v kleti, naj večkrat poskuša stanovitnost vina.

V SADOVNJAKU. V sadovnjaku nadaljujte z zimskimi deli. V tem in prihodnjem mesecu sadite mala drevesca, pri tem pa pazite, da bodo imela okrog sebe dovolj zrahljane zemlje. Zemljišče, ki ga

mislite zasaditi s sadnim drevjem, morate globoko prekopati. Če tega ne opravite, pa morate drevescem izkopati obširne in dovolj globoke luknje. Jama naj bo kvadratna — 1,50 m in vsaj 80 cm globoka.

Pri prekopavanju morate zemljo tudi dobro pognojiti in sicer s hlevskim gnojem in z umetnimi gnojili. Če pa kopljete jame, uporabljajte gnoj kompost. Tudi ko zasajate prekopano in že pognojeno zemljo, je zelo priporočljivo, da potresete v bližini korenin nekoliko komposta. Dreves ne smete saditi preveč blizu.

Nekateri sadjarji kaj radi pozabijo, da je treba sadno drevje tudi negovati, če hočemo, da nam obilno rodi.

K najvažnejšemu opravilu gotovo spada razredčenje drevesnih kron. To delo se sicer vrši po posameznih vrstah sadnega drevja različno, vendar naj vam bo do vodila splošna navodila.

Pri redčenju kron odstranite vse suhe veje. Ker delajo križajoče veje napotje v kroni in se na križajočem mestu drgnejo ter se tu kaj rad naseli rak, odstranite od dveh križajočih vej ono, ki nima pravilne lege. Če nista obe veji nujno potrebni, odstranite manj važno vejo tudi tedaj, če se sicer še ne drgneta, pač pa se to dogaja že ob lahkem kretanju človeka pri opravljanju na drevesu.

Odstranite tudi bolne, bodisi od raka ali od pozebe poškodovane veje. Če je od raka poškodovana veja za krono potrebna in če rana ni prevelika, tedaj to vejo pustite, rakovo rano pa v živo izrežite.

Pri drevju, ki raste na vlažnih tleh, opazimo večkrat tudi belo omelo. Tanjšje in manj važne veje porasle z omelo odžagajte. Omelo na debelu ali močnih vejah izžagajte s koreninami vred ali pa izdolbite z dletom. Rano je treba lepo gladko izrezati in namazati s cepilno smolo.

Odstranite tudi tiste veje, ki rastejo v notranjost krone. Če leži ena veja nad

Kdaj kokoš največ pozoblje?

Kokoši imajo dobro razvit okus in so marsikdaj zelo izbirčne. Ne jedo vsega, kar jim ponudimo. Tudi se prav nič ne zmenijo za naše želje, da bi zobale predvsem beljakovinsko pičo in tako dajale več jajc. Vsekakor je kokošim najbolj ustrezno na obilni paš, kjer najdejo na izbiro marsičesa, kar pa si morajo same izbrskati, medtem ko v kurniku enake piče včasih niti ne pogledajo. Kokoši imajo torej veselje, da si sama išče pičo. Potemtakem bi kazalo, da kokoši več jedo poleti kakor pozimi.

Res kokoši poleti mnogo zobljejo in piča je tedaj zelo raznovrstna. Vendar na splošno pojedajo manj hranilnejših snovi kakor pozimi, ko jih krmlimo zaprte. Če kokoš poleti poje 50 gr zrnja, ga pozimi pozoblje 75 gr. Pač pa kokoš pozimi poje manj mešane krme kakor poleti. Kokoš pozoblje pozimi manj beljakovinske krme, kakršne poleti navadno dobi največ na paš; pozimi jim takšno krmo nudimo v posodah, kjer jim pa ne prija toliko. Premalo beljakovin v krmi ovira nesnost. Zato rejci pokladajo pozimi kokošim najprej mešano pičo z beljakovinskimi dodatki in šele nazadnje jim postrežejo z zrnatno krmo, in sicer navadno zvečer, ko so živali že več ali manj site druge piče.

Redčenje kron

drugo vzporedno, odžagajte spodnjo, ker je preveč obsenčena in ne rodi veliko.

Gotove vrste tvorijo prav veliko vej, krona je pregosta. Svetloba in zrak nimata dostopa v notranjost krone. Listje ostane krmežljivo in rodovitnost peša. Takšna drevesa je treba temeljito očistiti, oziroma razredčiti.

Veje odžagajte vedno ob nastanku, torej tam kjer se prične. Ne puščajte čepa preveč v živem, da se rana lahko zaraste. Biti mora kje ob debelejšem robu, kamor se lahko veja naslanja. Rana naj bo čim manjša, torej odžagajte vejo povprečno in ne poševno.

Pripomniti je treba še, da kadar imate opraviti s popolnoma zanemarjenim drevesom, ki ga je treba zelo razredčiti, ni priporočljivo odžagati vse odvišne veje v enem letu. Sicer bi drevo tvorilo preveč poganjkov in bi v slučaju hudih zim lahko pozeblo.

Pri drevesih z močno visečo krono, sok ne more več tako krožiti proti koncu veje oziroma proti vrhu. Radi tega ne more več rasti. Sok se namreč nabira najbolj na vrhu loka, torej na mestu, kjer se veja začne obešati in tam začne rasti poganjki. Od teh enega uporabite za nadaljnji podaljšek veje. Kjer je veja preveč viseča, pomeni to, da je preslabo hranjena, prinašala bo le malo in slabega sadu

CENE NA DEBELO

ŽIVINA ZA ZAKOL

	po kg.
Krave	L. 220 do 240
Voli	» 250 » 270
Jenice	» 280 » 295
Teleta	» 440 » 500
Jagnjeta	» 320 » 340
Kozličji	» x480 » 540
Ovce	» 150 » 160
Praščji	» 330 » 350

ŽIVINA ZA REJO

	po glavi
Krave mlekarice	L. 140000 do 195000
Jenice breje	» 140000 » 190000
Praščji (12-20 kg)	» 6500 » 8500

PERUTNINA - ZAJCI - JAJCA

	po kg.
Piščeta	L. 590 do 650
Kokoši	» 550 » 600
Purani	» 450 » 470
Gosi	» 450 » 550
Zajci	» 300 » 340
Jajca (po 100)	» 2400 » 2500

ZITARICE

	po kuintalu
Pšenica	L. 6800 do 7000
Sjerak	» 4800 » 5000
Oves	» 5200 » 5600
Rž	» 6200 » 6400
Ječmen	» 6200 » 6600

SADJE IN ZELENJAVA

	po kg.
Krompir	L. 30 do 35
Radič	» 70 » 130
Jabuka	» 35 » 50
Hruške	» 40 » 60

SIR IN MASLO

	po kg.
Sir do 2 mes. star	L. 480 do 490
Sir čez 2 mes. star	» 620 » 650
Mlekarniško maslo	» 1000 » 1050
Doma izdelano maslo	» 850 » 950

DRVA IN OGLJE

	po q.
Bukova suhe	L. 950 do 1100
Bukova surove	» 650 » 800
Mešana mehke	» 650 » 700
Oglje	» 4500 » 5000

GRADBENI LES

	kubični m
Bukev	L. 16.000 do 18.000
Smreka	» 23.000 » 25.000
Oreh	» 26.000 » 30.000
Jesen	» 19.000 » 20.000
Češnja	» 17.000 » 18.000
Bor	» 18.000 » 19.000
Mecesen	» 23.000 » 27.000
Javor	» 18.000 » 19.000
Topol	» 11.000 » 12.000
Dob	» 16.000 » 18.000
Hrast	» 16.000 » 20.000

in jo bo mogoče treba odstraniti. Pustite torej nov poganjek, ta bo tvoril novo vejo, ki bo dobro rodila.

Stara sadna drevesa, ki samo kazijo sadovnjake in okužujejo poleg tega še druga drevesa, požagajte, ker so itak samo v napotje in v škodo.

Opravite torej ta dela v sadovnjaku, saj je letos prav primerna zima.

IZIDOR PREDAN:

Usodni intermezzo

Ljubezenska zgodba iz življenja beneških Slovencev

5.

Iz teh strašnih sanj se je prebudila in zakričala. Sanje so bile podobne njene-mu resničnemu življenju in dogodkom, ki so se ji pripetili v poslednjem času. Sedaj je imela pred seboj Cirila, taksnega kot ga je videla v snu, ko jo je hotel rešiti iz vode. Spomnila se je, da mu ni pisala že več kot mesec dni. Odločila se je, da mu ne bo več pisala.

Ko se je tisti večer vračala iz Ravnice v Laznico, se je bala, da ne bo Franka na navadnem mestu. Ko pa je prišla do Ovrčnega potoka, ji je bojazen prešla. Z okroglega kamna se ji je zasmeljal. Pozdravila sta se in govorila, kakor da se ni bilo nič zgodilo. Ovil ji je roko okrog pasu in jo poljubil. Vdano se mu je obesila za vrat.

»Ali me boš poročil,« ga je boječe vprašala, kakor da nima več pravice do te prošnje.

»Seveda,« ji je obljubil, »toda čakati moram še tri leta, ker nam ni dovoljeno poročiti se pred sedemindvajsetim letom.

Zaječala je in vzdihnila.

»Kaj ti je,« jo je vprašal, »ali si zelo

huda name?«

Odkimala je in si otrlala solzo.

»Ne nisem huda,« je rekla, »toda tri leta so dolga, a te bom čakala, ker te imam rada,« je priznala.

Od tistega usodnega večera se Irena in Franko nista več skrivala pred ljudmi. Vedno pogostejše so ju videvali skupaj. Kmalu je začela govoriti vsa okolica. Izvedela je tudi Irenina mati. Botra ji je vse do pike povedala, kaj ljudje govorijo. Novica je prišla tudi do Cirilovih staršev, a najbolj je pretreslo Potokarjevo Vanco. Sedaj ji je bilo jasno, zakaj so jo ženske pri vodnjaku, ko je hodila po vodo, zasmehovale že toliko časa.

Ko se je Irena nekega večera vrnila domov, je našla mater ježno in nasršeno. Ne da bi zinila besede, je skočila na njo, potegnila za kite in jo udarila s pestjo po licu. Irena si je bila takoj na jasnem, kaj je materi. Čutila se je izgubljena, vendar pa se je opogumila in vzkliznila: »Kaj počenjate, mati, ali ste znoreli?« »Kaj, posisavka, že vprašas? Kdo, jaz znorela?«, jo je klofnila znova in jo sunila stran.

»Ne bom te več tepla. Nisi več vredna, da se ti dotikajo poštene materine roke. Nesramnica! Lepo čast delaš naši hiši! S kom se vlačiš in valjaš svoji materi pa nič ne poveš. Pusti ga, dokler je še čas, pusti ga za tvoje dobro in za čast naše hiše!«

»Mati, prepozno je!« je jokajoče odgovorila Irena.

Na to Irenino izpoved je postalo materi tako hudo pri srcu, da ji ni bilo tako, še ko ji je poginila v hlevu najbolj debele bavlja. Bridko je zajokala, a še bolj na glas pa je tulila Irena. Čez nekaj časa se je materi omehčalo srce, hčerka se ji je zasmili.

»Saj nič ne rečem,« je prijazneje nadaljevala, »morda ima fant poštene namene... To mislim, da bi te poročil; toda pošteni fantje se ne skrivajo pred ljudmi, pridejo v hišo. Vsaj staršem se pokažejo, če ne drugemu. Potem sama veš, da si imela fanta, pridnega in poštenega, ki ga ni v okolici boljšega.

Krivo si mu storila in zamerila si se vsem Hulinovim. Tistega, ki imaš sedaj, ni zate, ni za naš svet. Če druge krivi, oni imajo druge navade...«

»Mama,« je proseče spregovorila Irena, »vi morda imate prav, a jaz se ne morem vrniti nazaj, prepozno je. Potem pomislite, mama, kakšno je življenje tu pri nas. Saj ne poznate drugega kot revščino in trpljenje, koš, zbrinčjo, lopato in

motiko. Tu je samo »martranje«. Če me poročijo Franko, ne bom nosila koša. On ima dobro plačo. Če ostanem tu, čeprav šivilja, bom morala tudi pod koš, kakor druge šivilje, ki jih sami poznate. S Frankom bo lepo življenje, lahko, brez težav. Premislite no malo, mama,« jo je prosila hčerka.

»Kar je, je,« je vzdihnila omehčana mati, »moral pa bi priti v hišo.«

»Dobro, že jutri ga bom pripeljala,« je odgovorila zmagoslavno Irena.

Naslednji večer je bilo pri Potokarjevih kakor o velikih praznikih. Mati je skuhala dobro večerjo, a očeta ni bilo nikjer. Šel je v gostilno utapljat svojo žalost v vino. Ni se mogel sprizgajati z dejstvom, da ima njegova hčerka raje tujerodca kot domačina. Ko ni bilo očeta, je morala sama mati sprejeti Franka. Prijazno je govorila z njim v slabi italijanski, a rekla mu je, da bi se bil moral že prej pokazati v hišo. Odgovoril ji je, da ima prav, a ni storil tega, ker se je bal odkloniti in da ga je bilo sram.

Od takrat je bil Franko tudi trikrat na teden pri Potokarjevih. Vanca se ni več bala za hčerko. Tudi ljudje so bili odnehali brusiti jezike. Svet je pač takšen, da se privadi človek tudi grehu. Ko se prvič kaj grešnega ali nespodobnega zgodi, nastane hrušč in trušč. Vsi govorijo o tem. Ko pa vidijo, da se to ponavlja vsak dan, postane tudi greh navadna stvar.

Irena in Franko sta se večkrat tudi pred ljudmi nespodobno vedla. A zapustimo ju za trenutek in vrtno se k našemu junaku.

—
Odkar se je Irena spečala s Frankom, je Ciril dobival vedno bolj poredkoma njena pisma. Naenkrat pa mu je bilo vse odrezano. Novi prišleci so pripovedovali, kaj se doma dogaja. Vendar ni imel nobeden poguma, da bi bil povedal Cirilu resnico v obraz. Pisal je materi in prosil, naj mu pove, kaj se dogaja z Ireno, a ta mu ni vedela kaj povedati. Šele ko je pisal drugič, mu je mati napisala in razjasnila, kako gredo reči. Toda on ni verjel. Trmast in trd je bil v svoji ljubezni. Ne, njegova draga Irena, ki mu je obljubila večno ljubezen in zvestobo, ni mogla napraviti nekaj podobnega. Čeprav ni verjel, je čutil v srcu črva, ki mu je grenil življenje. Preživljal je strašne muke. Nedopovedljivo je trpel. Cele noči ni spal. Irena mu je bila vedno pred očmi. V mislih jo je poljuboval in prosil, naj ga ne muči. Življenje mu je postalo nezno. Ni mogel več vzdržati. Vzel je pet dni dopusta in se vrnil domov. Bil je točno petindvajset mesecev, odkar je bil odšel. Bila je lepa septemberska noč, ko je potkal na Potokarjeva vrata.

»Naprej!« je slišal njemu že znani glas. Vstopil je. V hiši je bila samo Irena. Stala je pri mizi in likala temnozeleno

za naše mlade bralce

ALOJZ GRADNIK:

DVE ŽABI

(Japonska pravljica)

Ziveli sta nekdaj dve žabi. Ena je prebivala v jarku, prav blizu obmorskega mesta Osaka, druga pa je živela v hladnem čistem potoku, prav blizu glavnega mesta Kioto. Obema je življenje postajalo dolgočasno in obe sta sklenili, da se podasta na potovanje.

»Kaj, če bi si enkrat ogledala obmorsko mesto Osaka, to bi bila lepa sprememba!« si je mislila kiotska žaba.

»Že dolgo je moja srčna želja, da bi videla cesarsko mesto Kioto, to bi bilo enkrat kaj novega!« si je mislila ošaška žaba.

Isti dan in isto uro sta se obe žabi odpravili na pot. Nikoli prej se nista videli druga druge, tudi njihovo rodbino so jima bile nepoznane in tuje. Potovanje med obema mestoma je bilo silno težavno in le počasi sta merili dolgo cesto. Prav na sredi med obema mestoma je bila visoka gora, ki sta jo obe romarici morali prekorčiti, če sta hoteli doseči kraj njihju hrepenenja. Ali pot na goro je bila za obe grozno naporna. Zasopljene in izmučene sta prispeli na vrh.

Pri zadnjem koraku sta si stali nasproti. Začuden sta obstali in boljčali druga v drugo z velikimi, izbuljenimi očmi.

Nekaj časa sta se samo gledali, potem sta pričeli govoriti.

»Odkod prihajaš in kam hočeš?« je vprašala ošaška.

»Prihajam iz cesarskega mesta Kioto,« je odgovorila kiotska, »in nameravam v Osaka. Odkod pa ti?«

»Iz Osake in hočem v Kioto,« je odgovorila ošaška.

Tedaj sta se obe iz srca zasmeli in od samega smeha sta pljusnili obe v travo. Tako sta ležali nekaj časa, potem sta zopet sedli in se začeli pomenkovati.

»Če ne bi bili tako majhni,« je rekla ena, »bi videli od tu mesta, kamor sva namenjeni in bi precej vedeli, ali se izplača ta dolga, težavna pot.«

»Nekaj mi je prišlo na misel,« je rekla druga. »Kaj če bi se postavili na zadnje noge in naslonili druga na drugo. Morda bi kaj videli?«

In postavili sta se na zadnje noge in se objeli s sprednjima nogama, da ne bi padli.

Tako sta stali pokonci in ena in druga sta radovedno buljili v mesto pred se. Od velikega napora sta jima noge in glava otrpnile. Ali če stoji žaba na zadnjih nogah, gledajo njih izbuljene oči nazaj, kaj ne? Trapasti žabi pa nista mislili na to.

suknene hlače. Bile so Frankove. Ko je zagledala Cirila, ji je zletel likalnik iz rok. Vsa prebledena je pogledala ven. Cirilu je udarila kri v glavo.

»Pozdravljena,« je rekel, se ji približal in stegnil desnico. Rahlo jo je prijel in vztrepetala.

»Irena, kaj to pomeni?« jo je vprašal.

»Vse ti bom povedala, vsedi se!« mu je odgovorila.

Ciril jo je v divji strasti objel in jo hotel poljubiti, a se mu je z močjo izvila.

»Pusti me, Ciril, pusti me! Da... čutim se... čutim se krivo pred teboj, a povedati ti moram, da te ne ljubim več. Ne vem... bilo je tako...«

»Irena, Irena! Ali govoriš resnico? Ne, ne in ne! Ne more biti... Lažeš!«

»Pač, Ciril, veruj mi, jaz ne čutim ničesar več do tebe.«

Ni vprašal drugih pojasnil, obrnil se je in molče odšel. Na stopnicah je srečal Potokarjevo, ki je nesla mleko iz hleva. Pozdravila ga je, a on, kakor da je ne vidi, je molče nadaljeval pot. Prišel je domov, objel mater in očeta. Zelo so ga bili veseli, a on se je držal žalostno. Ni se smejal, ni govoril. Popil je kozareček žganja in šel spat, ne da bi povedal. Mati je vedela, kaj mu je, a mislila si je, da je čas zdravnik in bo ozdravil tudi njenega sina. Tisto noč in še mnogo drugih Ciril ni zatislil oči. V temi je videl

Tako je ošaška žaba videla namesto tujega mesta svoje rodno mesto in kiotska žaba zopet svoje.

»Kaj vidim,« je zaklicala ošaška, »cesarsko mesto je prav takšno kakor moje rojstno mesto. Tudi potok tu spodaj je popolnoma enak mojemu. Če ne morem več videti, se ne izplača iti na tako dolgo pot. Rajše kar doma ostanem.«

Klotska je bila istega mnenja. »Če mesto ne izgleda drugače, je popolnoma nepotrebno iti v tujino,« je rekla.

Izpustili sta se in pljusnili zopet v travo. Potem sta se še nekoliko časa razgovarjali in se slednjič poslovili. Otrlesi sta sprednji nogi in jo urezali z velikimi skoki nizdol po hribu. Kako sta si želeli biti zopet doma.

Ali še vnucom svojih vnučkov sta pripovedovali o svojem dolgem potovanju, kako bi bili skoro za vselej odšli v tujino in kako sta si Osaka in Kioto podobni kakor jajce jajcu.

LJUĐSKA PRIPOVEDKA

Zmaj v Postojnski jami

Pred davnimi leti je živel v Postojnski jami strahovit zmaj. Kadar je bil lačen, je začel grozno tuliti, da se je razlegalo daleč naokrog. Ljudje so morali prinašati ovce, koze in teleta, da se je pošast nasitila.

Tedaj so staknili pod Nanosom pastirja, Jakoba po imenu, ki so o njem vsi pravili, da je prebrisane glave, kakor malokdo daleč naokrog. Pa so ga prosili:

»Pomagaj nam, če si res tako prebrisan, kot pravijo ljudje.«

Pastir ukaže zaklati tele in mu sleči kožo. Nato natlači kožo z živim apnom in jo lepo zašije.

Ko drugega dne prirjove zmaj iz jame, prinese ljudje nagačeno tele k luknji. Zmaj pograbi vabo, jo pogoltne in skoči v vodo, da bi se napil. Kmalu pa začne od bolečin divjati in rjoveti. Iz žrela mu uhaja dim. Apno je pričelo svoje delo. Zmaj se vzpne in se vrže na hrbet, tedaj se mu razpoči trebuh. Malo še pobrca in prasne s silnimi krempji ob skalo, da je še danes videti sledove — pa je bilo po njem.

Ljudje so bili rešeni nadloge. Izvlekli so pošast na dan, jo odrli na meh in obesili kožo na vaški zvonik. Pastirju Jaki pa so v zahvalo napravili iz najlepšega kosa pastirsko torbo. Takrat se je Postojnčanom baje prišlo ime »Torbarji«.

Ireno. V mislih je izzivalno stala pred njim. Tako so minevale Cirilu noči in dnevi v mukah in trpljenju.

Preden se je vrnil v Belgijo, so fantje na vaški praznik priredili ples. Plesali so v gostilni in godec je domači godec. Ko je Ciril prišel na ples, je videl, da se Irena vrti s fantom v uniformi. Bi bil rajše videl, da bi mu gorela hiša in ves denar, ki ga je zaslužil v Belgiji. Obstal je. Irenin »kavalir« je vse to opazil. Pritisnil jo je še bolj k sebi. Ona mu je položila glavo na prsi in zgubljeno plesala, kakor da je ni tu. Ciril ni mogel več vzdržati. Stopil je v gostilno in ukazal gostilničarju:

»Prinesi vsakemu, kolikor želi piti.« Iz denarnice je vzel desetstotak in ga vrge na mizo. Tako si je hotel dati duška. Vsi so pili z njim in kmalu bili pijani. Ciril je začel peti na ves glas. V njegovem glasu je bila jeza in jok. Fantje so zapeli z njim in njihovo petje je prekosilo harmoniko: »Boš videla ljubica, kako se boš jokala, jaz se bom tebi smejal!« K sebi so povabili tudi godca, ki jih je spremljal s harmoniko. »Za nas godi, ne za »rmelice«,« so mu rekli fantje.

Ples je zastal. Franko in kolegi, ki so bili z njim, so razumeli, da se je vse to zgodilo zaradi njih. Med njimi in fanti je nastala velika napetost. Prišlo bi bilo kmalu do pretepa, da se niso vmešali

KOROŠKA NARODNA:

Žganje

Zlodej je služil v Rožu pri nekem kmetu. Služil ni iz potrebe. Ni mu bilo za služek, služil je le zato, da bi pohujšal ljudi.

To se mu je tudi posrečilo. Najlepša priložnost se mu je nudila, ko je kmet v tem letu, ko je imel vruga za hlapca, pridelal toliko žita, da ga ni imel kam shraniti. Vrag pa je prigovarjal kmetu: »Žita imaš toliko, da ne veš kam z njim, grlo imaš pa suho. Naredi si pijačo iz žita.«

Kmet dolgo ni hotel o tem nič slišati. Ker mu je pa hudoba bila vedno za petami in ga skušala, je podlegel skušnjavi in dovolil zlodeju, da je naredil iz žita žganje. Tako je bilo narejeno prvo žganje in tega je skuhal vrag, ko je služil v Rožu.

NARODNA PRIPOVEDKA:

Vdova je bila požela rž in posejala repo; tako je imela v enem letu kar dva pridejka. Del teh pridejkov je prodala, izkupiček pa porabila za sinovo šolanje.

Nekoč je prišel sin domov v času, ko so pulili repo. Fantu ni bilo do dela in je samo postopal. Mati mu je postavila zvečer na mizo krožnik močnika, skuhanega iz repe. Jed je bila res neslastna in ni je bilo lahko spraviti iz ust v želodec.

Mati je to opazila, pa je modrovala: »Res, močnik ni bogve kaj, vendar pa repa ni puhla; moč zemlje je pač šla samo v korenine. Pa saj tudi pri tebi ni šlo veliko učenosti v glavo.«

K zajtrku mu je postavila na mizo ostaneč močnika prejšnjega dne, nato pa ga je napodila repo pulit. Na njivi, pri delu, si je šolani sinček zamislil in buljil tja v en dan, repa pa se seveda tudi ni hotela sama puliti.

FRANCE BEVK:

JAPONSKA PRAVLJICA

Na dnu morja je nekoč živel ostriga. Ta je imela, kot vse ostrige, zelo trde lupine, ki jih je, kadar je zaslišala kak šum, zaprla, tako da bi človek mislil, da se ji ne more nikoli kaj slabega zgoditi. Ribe v morju so ji zavdale zaradi tega in so ji dejale: »Gospa ostriga, vi imate tako lepo trdnjavo; če jo zaprete, ste na varnem, in lahko živite tako lepo, brezskrbno življenje!«

»Res je tako,« je odvrnila ostriga pametno in ponosno; »toda četudi sem izven vsake nevarnosti, vendar nisem tako srečna; predolgočasno je tako življenje!«

orožniki. Zapri so gostilno in vsak je moral po svoji. Tako se je maščeval ubogi Ciril. Ko je prišel v svojo spalnico, je sklenil, da ne ostane doma. Ni mogel trpeti in gledati, da mu drugi objema Ireno. Še isto noč je pripravil kovček. Zaman so bile materine prošnje, naj ostane. Naslednjega dne je odšel.

Ireni se je zdelo, da ni na svetu bolj srečnega bitja kot je ona.

»Zdi se mi, da živim v gradu sreče in veselja,« je večkrat ponavljala materi. Toda ta grad sreče in veselja je bil zgrajen na šibkih in nezdravih stebrih. Nihče je ni mogel potolažiti, ko ji je Franko povedal, da je premeščen v Piemont. Obupno je jokala, čeprav ji je obljubil, da ji bo pisal in da jo poroči, ko bo dopolnil 27. leto. Njena naivna mati je bolj verjela njegovim besedam kot ona. Tisti dan, ko je Franko odšel, ga je spremljala na njegovo željo do Cedadu. Z njim je šel tudi neki njegov kolega. V Cedadu sta pozdravila Ireno in stopila v avtobus, ki ju je peljal v Videm.

Od tistega dne je zaman čakala Frankovih novic. Ni se več oglašil. Med njima je bilo vse končano.

Meseci so minevali. V Laznici je šlo vse po starem. Tudi Irena je bila že skoraj pozabila na to, kar je bila doživela s

GRIMM:

Lisica in mačka

Namerilo se je, da je srečala mačka v hlevno odgovorila mačka.

»Kakšna umetnost pa je to?« je vprašala lisica.

»Kadar me preganjajo psi, lahko skočim na drevo in se rešim.«

»Je to vse?« je rekla lisica. »Jaz pa poznam več kot sto umetnij. In razen tega imam še celo vrečo zvijač. Hudo mi je zate, pojdi z menoj, da ti pokažem, kako uideš psom.«

Vtem je prišel po poti lovec s štirimi psi.

Mačka je urno skočila na drevo in sedla na vrh, kjer so jo veje in listi popolnoma skрили.

»Odvéži vrečo, gospa lisica, odvéži vrečo!« ji je zavpila mačka, toda psi so že zgrabili lisico in jo trdno držali.

»Ej, ej, gospa lisica!« je klicala mačka. »Mar vam vseh vaših sto umetnij nič ne pomaga? Če bi znala splezati na drevo, kakor jaz, bi si zdajle rešila življenje!«

Repa

sama puliti.

Tedaj mu je mati zagnala v hrbet tri repe in je še pripomnila:

»Iz tebe ne bo nikoli nič, saj ne najdem na vsej njivi tako puhle repe, kakor je puhla tvoja glava.«

Prihodnja leta pa se je fant poprijel učenja in postal končno priden študent in nazadnje celo papež. Kot papež je smel kovati svoj denar. Dal je napraviti take novce, da so imeli na eni strani vtisnjene tri repe, v spomin o.ih, ki mu jih je bila mati še pravi čas vrgla v hrbet.

Novce z vtisnjeno repo — razen enega, ki se je zgubil — imajo vse shranjene. Za tega bi dobil koš zlatnikov; postal bi tak bogataš, da bi ti ne bilo treba jesti močnika, repnega pa še posebno ne. A do sled je ni bilo slišati, da bi bil kdo ta novce našel.

OSTRIGA

V tem hipu so se ribe zelo vznemirile in voda se je začela peniti; ostriga je naglo zaprla lupine in si mislila: »Ah, te uboge ribe! Gotovo je tu zopet kaka mreža ali trnek. Vesela sem, da sem varna v svoji lupini! Da, da, vedno je treba biti previden!«

Ostriga je bila čisto pri miru; ko se je šum poleg, je hotela videti, kaj se je zgodilo in je odprla lupine zelo počasi in previdno, toda, o groza: na njeni lupini je bil listek z napisom: »Ta ostriga stane dva novca!«

Bila je na trgu, na ribičevi stojnici.

Frankom.

Nekega mrazlega decembrskega jutra pa je od vseh ljubljena in spoštovana Cirilova mati padla na ledu pri vodnjaku; zdrsnilo se ji je, padla je vznok in si prebila lobanjo. Pobrli so jo nezvestno, odnesli v dolino in potem peljali v čedadsko bolnišnico. Oče je hitro poslal sinu brzojavko v Belgijo. Čez tri dni je bil Ciril doma. Na srečo z materjo ni bilo tako hudo kot se je sprva zdelo. Zdravniki so rekli, da bo ozdravela v petnajstih dneh. Po obisku pri materi se je Ciril vračal proti domu. Stopal je s hitrimi koraki in ko je šel iz Ravnice proti Laznici, je dohitel Ireno.

»Zdravo, Ciril,« mu je rekla in podala roko, »si videl mamo, ali ji gre kaj bolje?« ga je vprašala.

»Hvala za tvojo skrb. Upamo, da ne bo hudega. Če bo šlo vse prav, bo čez petnajst dni doma,« ji je odgovoril. Molče sta stopala dalje. Čez nekaj časa ga je Irena vprašala:

»Ciril, ali si zelo hudo name?«

»Nimam pravice biti hud. Vsak človek je svoje sreče kovač. Če misliš, da jo z drugimi laže skuješ, Bog ti daj srečo,« je hladno odgovoril.

»Nič več nimam z njim. Sovražim ga. Ne vem, kaj bi dala, da bi si pridobila tvoje spoštovanje. Vem pa, da mi ne boš mogel nikoli odpustiti. Sedaj vem, da kar sem imela z njim, ni bila ljubez. Ljub-

Pes in zajec

Mrzlega zimskega dne je zajec ves prezebel pridihal k psu in ga prosil, naj mu napravi čevlje.

Pes - čevljar si je pripravil dreto in usnje ter se lotil dela. Napravil je zajčku tople čevlje. Ta jih je pomeril in bil z njimi zelo zadovoljen. Preden pa je odšel, ga je pes pobaral za plačilo.

»Denarja pa nimam!« je odvrnil zajček ter jo ucvrl čez ravnine in planine.

Pes pa za njim. Bevska! je in lajal ter renčal, da mu bo polomil vse kosti, čim ga uhiti.

Na begu pa je zajček izgubil čevljičke. Zato se danes b. sonog kolovrati po svetu. Koderkoli pa naleti na psa, zbeži, ker mu dolg na duši gori.

Nekega dne pa je pes res ujel zajčka. Pograbil ga je za rep in mu ga odgriznil. Zajček - kratkorepec pa mu je ušel.

Od takrat, ko se je to zgodilo, vsi psi preganjajo uboge zajčke. Prav vsi zajčki pa imajo od tedaj kratke repke.

UGANKE

Skrat, ki gleda nas z neba, poseduje dva roga; spodnjega ima za brado, gornjega pa za čelado. (Luntin krovec)

Dvaintrideset piščancev zmelje zvrhan krožnik žganecv; mož z lopatico rdečo jih pomeče v prazno vrečo.

(poudarjeno v besedi)

Odgovorni urednik: Tedoldi Vojmirk
Tiska: Tiskarna L. Lucchesi - Gorica

la sem samo...«

»Kje je on sedaj?« ji je segel v besedo. »Ko je odhajal, mi je rekel, da so ga premestili v Piemont.«

»Ha, premestili! Seveda, premestili so ga, ko je sam zaprosil. Nasitil se je, pa je odšel.«

»Zakaj si tako oster sodnik, Ciril?« »Resnica je,« ji je vrge! v obraz in jo pogledal v oči. Bile so polne solz.

»Sediva!« ji je rekel. Vseda sta se.

»Mnogo sem trpel in trpim še danes zaradi tebe,« je začel. »Misli si, kako mi je bilo pri srcu, ko sem videl, da te drugi poljublja. Ljubil sem te bolj ko vse na svetu in te ljubim še danes.«

»Če me res ljubiš, odpusti mi. Vse naj se vrne kakor je bilo prej...«

»Da, vse naj se vrne, kakor je bilo prej. Ne želim si drugega, toda ti, ali si takšna kot si bila prej? Če nisi takšna, čeprav te ljubim, bi ti ne mogel odpustiti.«

Na te preproste Cirilove besede, ki so jo zadele v dno duše, je obupno zajokala in z dlanimi zakrila obraz.

Izgubljena sem, vse je izgubljeno, vse, vse je izgubljeno,« je jokajoče ponavljala Irena.

Počasi sta stopala proti domu. Pri Devici Mariji se je oglašil zvon in naznanjal uro noči. Zvonilo je kakor nekdaj... Toda samo zvonjenje je bilo tako, vse drugo pa je bilo spremenjeno.

Konec.